

Fjørtoft på krigsstien

Kjell Fjørtoft
De som tapte krigen
Gyldendal
463 sider, 348 kr.

Kjell Fjørtoft er journalist og dokumentforfatter, og presiserer selv at han ikke er faghistoriker. Han er ikke så ufin at han kaller dem statsautoriserte historikere, men den selsomme tittelen «offisiell historiker» er brukt i den pressede debatt som har startet allerede før boken kom ut. Nå etter utgivelsen er scenen satt for en veritabel frontkollisjon mellom Fjørtoft og faghistorikerene.

Fjørtoft har alltid vært opptatt av livets tapere – et sympatisk trekk. Denne gangen er det tre grupper som behandles: Frontkjemperene, de norske partisanene i Finnmark og befolkningen i Finnmark og Nord-Troms som måtte tåle det utrolige da 200.000 tyske soldater trakk seg tilbake. Fjørtoft tar også opp andre såre punkter, han elsker å trække rundt på andres ømme tær.

I følge Fjørtoft lot over 7000 nordmenn seg verve som frontkjemper til Østfronten, og det er ingen tvil om at de hadde grusomme og traumatiske krigsopplevelser. Det er heller ikke tvil om at dette er landssvik, selv om det kan anføres flere formildende omstendigheter for dem som dengang var tenåringer. Flere har senere fått høye offentlige stillinger, og mange har tjenestegjort i Heimevernet - de er akseptert som fullverdige borgere. Men når enkelte frontkjemperer idag fremstår som gammelnazister/nynazister og rasister, da må de finne seg i å bli bekjem-

pet med alle demokratiske midler. Man må uvelegelig spørre hva hensikten er når Fjørtoft formelig gasser seg i Østfrontens likstank, istykkerrevne kropp og feite rotter. I all sin grusomhet blir fremstillingen her faktisk ganske monotont, og gjør ikke landssvik mer akseptabelt.

De norske partisaners forhold er etter hvert blitt relativt godt belyst ikke minst takket være Fjørtofts tidligere bøker. Allerede i 1940 meldte 45 nordmenn seg i sovjetisk tjeneste, altså mens Sovjet og Nazi-Tyskland var bundet sammen i en ikke angreps pakt. Først 22. juni 1941 angrep Tyskland Sovjetsamveldet, men Sovjet og Norge ble likevel ikke allierte i ordets egentlige forstand. Ingen norske myndigheter oppfordret nordmenn til å melde seg i sovjetisk tjeneste, og det var intet fellesorgan der norske og sovjetiske interesser ble samordnet. I Storbritannia var Norge representert i det allierte hovedkvarter, og her havnet rapportene fra nordmenns kamper. Partisanenes rapporter kom derfor ikke i norske arkiver, og deres innsats ble derfor mer anonym. Enkelte satte kommunismen høyere enn fedrelandet, og dette fortsatte - tildels på grunn av sovjetisk påtrykk - etter krigen, uten at jeg derfor vil gå god for alle de tiltak som ble truffet.

Beretningen om den tredje tapergruppe, befolkningen i Finnmark og Nord-Troms, er gripende og kanskje den mest interessante. Fjørtofts beskrivelse av forholdet mellom ute- og hjemmefront etterlater et inntrykk av at Regjeringen

Nygaardsvold levde i sin egen verden, og hadde – med noen unntak – skrøpelig kontakt med de allierte. -Boken tar også opp andre interessante aspekter som nazistenes siste krampetrekninger under Berlins fall. Dekningen av sammenbruddet for Quisling og hans nærmeste medarbeidere er også malende.

Boken gir ikke meget som er diktret på nytt, men fokuserer nådeløst på enkelte springende punkter, samtidig som hendelsene settes i relieff på en besnærende måte. Kjell Fjørtofts fremstilling har driv og nerve. Ikke minst takket være de mange intervjuer som han har foretatt er boken både engasjert og engasjerende, man kan ikke unngå å bli revet med. I sin detaljrikdom med et utall av navngitte aktører, legger Fjørtoft hode på skafottet og ber nærmest om halshogging. Og mange vil trolig prøve seg som skarpettere. Man må ta hatten av for det store arbeid Fjørtoft har nedlagt, noe den rikholdige kildehenvisningen vitner om. Jeg har bare en liten bemerkning. Det må være Gunnar Schjeldrup som ble arrestert mot slutten av 1944 og ikke som oppgitt Ferdinand Schjeldrup, han var beordret til Sverige i mars 1944.

Den annen verdenskrig var demokratienes seier over diktaturene, en seier som ble fullstendig etter at den kalde krigen er over. – Noen reagerer på at boken kommer til frigjøringsjubileet. Visst skal vår frihet feires, men vi skal ikke bare mimre. Fri meningsutveksling var en av de ting vi kjempet for i fem lange år. Fjørtoft har benyttet denne demokratiske rettighet og belyst nye interessante sider av vår krigshistorie.

Werner Christie